

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента **ЧОРНОМАЗ Оксани Богданівни** на дисертаційне дослідження **РЕЗУЄВА Євгена Володимировича «Нагляд в системі небанківського кредитування (адміністративно-правові аспекти)»**, подане на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань **08 «Право»** за спеціальністю **081 «Право»**

Небанківське кредитування сьогодні є одним із найбільш динамічних сегментів фінансового ринку України. Його функціонування забезпечує альтернативні можливості доступу фізичних та юридичних осіб до кредитних ресурсів, сприяє розвитку фінансової інклюзії та розширює спектр фінансових послуг. Одночасно діяльність небанківських фінансових установ супроводжується підвищеними ризиками, що актуалізує необхідність удосконалення системи державного нагляду.

Актуальність дисертаційної роботи Резуєва Євгена Володимировича визначається потребою наукового осмислення адміністративно-правової природи нагляду у сфері небанківського кредитування, особливостей його організації, форм і методів реалізації, а також правових наслідків прийняття регулятором відповідних владних рішень. Ці питання набули особливого значення після реформування системи державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг та зосередження основних наглядових повноважень у Національному банку України.

У підрозділі 2.1 дисертації автор послідовно досліджує становлення та розвиток системи органів державного регулювання небанківського кредитування, аналізує передумови інституційної реформи та наслідки передачі наглядових повноважень Національному банку України (с. 91–102). Відповідні зміни потребують не лише оновлення нормативної основи діяльності регулятора, а й належного визначення меж його компетенції, процедур реалізації владних повноважень та юридичних гарантій учасників небанківського фінансового ринку.

Наукова значущість обраної теми посилюється необхідністю забезпечення балансу між публічним інтересом у стабільності фінансової системи та приватними інтересами небанківських кредиторів і споживачів

фінансових послуг. Державний нагляд у цій сфері не повинен обмежуватися перевіркою формального дотримання ліцензійних і пруденційних вимог. Його зміст має охоплювати попередження ризикової діяльності, захист прав споживачів, забезпечення прозорості кредитних продуктів, недопущення недобросовісних практик та своєчасне застосування пропорційних заходів реагування.

Зазначена проблематика ґрунтовно висвітлюється у підрозділах 2.2 та 2.3 дисертації, де розглянуто публічно-правові форми і методи нагляду, ліцензування, інспекційні перевірки, безвиїзний нагляд, застосування заходів впливу та механізми захисту прав споживачів небанківських кредитних послуг (с. 103–145). Автор обґрунтовано пов'язує ефективність наглядової діяльності з належним нормативним визначенням адміністративних процедур і гарантій захисту прав учасників відповідних правовідносин.

Окремим чинником актуальності дослідження є інтенсивне поширення дистанційних кредитних продуктів. Використання електронних договорів, мобільних застосунків, автоматизованої оцінки кредитоспроможності та цифрових каналів комунікації змінює характер правовідносин між кредитором і споживачем. У таких умовах традиційні форми державного контролю потребують доповнення інструментами постійного моніторингу, аналізу інформації, оцінювання поведінки фінансових установ і попередження порушень ще до настання негативних наслідків.

Важливе значення має дослідження дисертантом зарубіжного досвіду організації нагляду та перспектив його використання в Україні. У підрозділі 3.1 роботи проаналізовано особливості функціонування іноземних моделей фінансового регулювання, співвідношення пруденційного і поведінкового нагляду, а також сучасні способи оцінювання ризиків у діяльності небанківських установ (с. 149–176). На основі проведеного аналізу у підрозділі 3.2 запропоновано напрями оптимізації та уніфікації адміністративно-правового регулювання нагляду в Україні (с. 177–186).

Отже, тема дисертації Резуєва Євгена Володимировича є актуальною як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Проведене дослідження відповідає

потребам розвитку науки адміністративного права, вдосконалення законодавства про небанківські фінансові послуги та підвищення ефективності діяльності Національного банку України у сфері державного нагляду.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи характеризуються достатнім ступенем обґрунтованості. Їх достовірність забезпечується логічною побудовою дослідження, комплексним використанням загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, опрацюванням значного масиву нормативних, доктринальних та емпіричних джерел.

Сформульовані у вступі мета і завдання дисертації відповідають її об'єкту та предмету і послідовно реалізуються у змісті трьох розділів роботи (с. 21–29). Обрана структура дозволила автору перейти від визначення поняття та правових форм небанківського кредитування (с. 30–48) до з'ясування його адміністративно-правових і фінансово-правових засад (с. 49–86), а надалі – до дослідження організації, форм і методів державного нагляду (с. 91–145).

Методологічну основу дисертації становить сукупність взаємопов'язаних методів наукового пізнання. Формально-юридичний метод використано для аналізу змісту нормативно-правових актів і визначення недоліків правового регулювання; системно-структурний – для дослідження небанківського кредитування як цілісної системи; історико-правовий – для висвітлення розвитку регуляторних органів; порівняльно-правовий – для зіставлення національної та зарубіжних моделей фінансового нагляду (с. 24–26).

Обґрунтованість результатів підтверджується належним опрацюванням законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку України, актів Європейського Союзу, матеріалів правозастосовної практики, офіційних статистичних даних та наукових праць українських і зарубіжних учених. Використання різних груп джерел дозволило дисертанту уникнути однобічного висвітлення предмета дослідження.

Зміст сформульованих у роботі рекомендацій логічно випливає з проведеного аналізу. Пропозиції щодо розвитку ризик-орієнтованого нагляду, вдосконалення процедур застосування заходів впливу, посилення захисту прав споживачів та адаптації європейського досвіду викладено у підрозділах 2.2, 2.3

і 3.2 дисертації (с. 103–145, 177–186). Загальні висновки роботи відповідають поставленим завданням та узагальнюють основні результати дослідження (с. 189–193).

Таким чином, наукові положення, висновки й рекомендації дисертації мають належне теоретичне та нормативне підґрунтя, є внутрішньо узгодженими й достатньо аргументованими.

Наукова новизна дисертаційної роботи Резуєва Євгена Володимировича полягає у комплексному теоретико-правовому дослідженні нагляду в системі небанківського кредитування як самостійного напрямку публічно-владної діяльності, що поєднує регуляторні, контрольні, превентивні та правоохоронні елементи. Основні положення наукової новизни сформульовано у вступі дисертації (с. 26–28), розкрито у змісті відповідних розділів та узагальнено у висновках роботи (с. 189–193).

Науково значущим є авторське обґрунтування небанківського кредитування як цілісної системи суспільних відносин, що формується за участю небанківських фінансових установ, споживачів фінансових послуг, регуляторних органів та інших суб'єктів, діяльність яких пов'язана з наданням, використанням і державним контролем кредитних ресурсів. Запропоноване автором бачення дозволило визначити небанківське кредитування не лише як економічний сегмент фінансового ринку, а й як окремий об'єкт адміністративно-правового регулювання (с. 30–75).

Позитивної оцінки заслуговує здійснена дисертантом характеристика адміністративно-правового механізму нагляду, до змісту якого віднесено нормативні приписи, систему уповноважених суб'єктів, адміністративні процедури, форми й методи наглядової діяльності, заходи впливу та гарантії захисту прав учасників відповідних правовідносин. Цінність такого розуміння полягає у комплексному висвітленні не лише компетенції Національного банку України, а й порядку її практичної реалізації.

Вагоме наукове значення мають положення щодо співвідношення пруденційного та поведінкового нагляду. Автор аргументує, що забезпечення стабільності небанківської фінансової установи не може бути єдиною метою

регуляторної діяльності. Необхідним є також постійне оцінювання поведінки кредитора стосовно споживача, якості розкриття інформації, прозорості умов кредитування, правомірності способів урегулювання простроченої заборгованості та дотримання стандартів відповідального кредитування (с. 122–145).

Заслужують на підтримку пропозиції щодо вдосконалення ризик-орієнтованого нагляду, диференціації інтенсивності регуляторного впливу залежно від характеру та рівня ризиків, а також запровадження механізмів раннього реагування на погіршення фінансового стану небанківських кредиторів. Відповідні рекомендації спрямовані на перехід від реагування на вже вчинені порушення до їх попередження та мінімізації можливих негативних наслідків (с. 177–186).

Наукову цінність мають і сформульовані положення щодо розвитку позасудових механізмів захисту прав споживачів, зокрема створення інституту фінансового омбудсмена. Автор розглядає його як додатковий інструмент оперативного, доступного та професійного вирішення спорів між споживачами і надавачами фінансових послуг (с. 122–145).

Отже, положення наукової новизни є послідовними, взаємопов'язаними та належним чином аргументованими. Вони поглиблюють наукові уявлення про адміністративно-правову природу нагляду у сфері небанківського кредитування та створюють підґрунтя для подальшого вдосконалення відповідного законодавства.

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання її висновків і рекомендацій у нормотворчій, правозастосовній, наглядовій, науковій та освітній діяльності.

У нормотворчій сфері результати дослідження можуть бути використані під час вдосконалення законодавства про фінансові послуги, небанківське кредитування, захист прав споживачів та адміністративну відповідальність. Практичну цінність становлять рекомендації щодо конкретизації повноважень Національного банку України, удосконалення процедур застосування заходів

впливу та запровадження додаткових процесуальних гарантій для учасників фінансового ринку.

У діяльності Національного банку України можуть бути враховані пропозиції щодо розвитку ризик-орієнтованого нагляду, раннього реагування, диференціації регуляторних вимог, моніторингу поведінки небанківських кредиторів та підвищення якості мотивування наглядових рішень (с. 103–121, 177–186).

Одержані результати можуть також використовуватися під час підготовки навчальних і методичних матеріалів із дисциплін адміністративно-правового та фінансово-правового спрямування, а також у подальших наукових дослідженнях проблем державного регулювання ринків фінансових послуг.

Основні положення та висновки дисертації достатньою мірою відображені у наукових публікаціях автора. За темою дослідження опубліковано чотири наукові статті у фахових виданнях України та шість тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях (с. 29).

Зміст публікацій відповідає темі дисертації та охоплює основні напрями проведеного дослідження, зокрема питання адміністративно-правового регулювання небанківського кредитування, організації державного нагляду, захисту прав споживачів і вдосконалення регуляторних механізмів.

Наведене свідчить про належний рівень апробації результатів дисертаційної роботи та достатню повноту їх оприлюднення.

Структура дисертації є логічною та відповідає меті й завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Матеріал викладено послідовно: від з'ясування поняття та правових засад небанківського кредитування автор переходить до аналізу системи суб'єктів, форм і методів нагляду, а надалі – до дослідження зарубіжного досвіду та формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України.

Дисертація написана у науковому стилі, характеризується належним рівнем юридичної аргументації та термінологічною послідовністю.

Сформульовані у роботі висновки відповідають змісту проведеного дослідження та поставленим завданням.

Високо оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, її теоретичне та практичне значення, слід зазначити, що окремі положення дослідження мають дискусійний характер і можуть бути предметом наукового обговорення.

1. У підрозділі 2.2 «Публічно-правові форми та методи здійснення нагляду в системі небанківського кредитування» (стор. 103-121) автором здійснено комплексний аналіз адміністративно-правових форм реалізації наглядової діяльності Національного банку України, охарактеризовано ліцензування, реєстраційно-дозвільні процедури, інспекційні перевірки, дистанційний нагляд, застосування заходів впливу та ризик-орієнтовані методи державного контролю (стор. 107-118). Позитивної оцінки заслуговує прагнення автора систематизувати зазначені форми та визначити їх місце в механізмі адміністративно-правового регулювання діяльності небанківських фінансових установ (стор. 118-121).

У той же час, дискусійною видається запропонована автором класифікація публічно-правових форм нагляду, оскільки в роботі недостатньо чітко проведено розмежування між формами здійснення наглядової діяльності, адміністративними процедурами та адміністративно-правовими засобами реалізації повноважень Національного банку України. Зокрема, застосування заходів адміністративного впливу варто з великою долею обережності відносити до самостійної форми нагляду; скоріше, вони є юридичним наслідком реалізації відповідної контрольної процедури. У зв'язку з цим, потребує додаткового обґрунтування запропонований автором критерій віднесення окремих адміністративних інструментів до форм наглядової діяльності.

2. У підрозділі 2.3 «Особливості здійснення адміністративного нагляду та контролю за дотриманням прав споживачів в системі небанківського кредитування», автором ґрунтовно проаналізовано сучасні підходи до поєднання пруденційного та поведінкового нагляду, розкрито особливості реалізації Національним банком України повноважень щодо захисту прав

споживачів фінансових послуг, а також обґрунтовано необхідність переходу до проактивної моделі державного нагляду (стор. 127-140). Позитивної оцінки заслуговує висновок автора про необхідність удосконалення механізму адміністративної відповідальності у сфері небанківського кредитування (стор. 141-145).

У той же час, слід констатувати, що запропоновані напрями вдосконалення адміністративної відповідальності мають переважно концептуальний характер. У роботі недостатньо конкретизовано, які саме положення Кодексу України про адміністративні правопорушення потребують зміни, які нові склади адміністративних правопорушень доцільно передбачити та яким чином має бути розмежована адміністративна і фінансова відповідальність небанківських фінансових установ.

3. У підрозділі 2.1 «Становлення, система та повноваження регуляторних органів на ринку небанківського кредитування» (стор. 91-102), автором детально охарактеризовано сучасну модель державного регулювання після передачі функцій державного нагляду Національному банку України, визначено його місце як мегарегулятора фінансового ринку та проаналізовано адміністративно-правові повноваження у сфері ліцензування, нагляду й застосування заходів впливу (стор. 95-101). Однак, на нашу думку, в роботі недостатньо уваги приділено межах дискреційних повноважень Національного банку України під час реалізації наглядових функцій. Зокрема, доцільно було б більш детально дослідити адміністративно-правові гарантії недопущення зловживання дискрецією, критерії перевірки пропорційності рішень регулятора та процесуальні механізми судового контролю за їх законністю.

4. У підрозділі 3.2 «Способи та шляхи оптимізації та уніфікації адміністративно-правового регулювання нагляду в системі небанківського кредитування», автором запропоновано комплекс законодавчих змін, спрямованих на запровадження ризик-орієнтованої моделі державного нагляду, удосконалення корпоративного управління небанківських фінансових установ та гармонізацію національного законодавства з правом Європейського Союзу (стор. 177-185). Однак, окремі законодавчі пропозиції сформульовані як

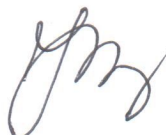
концептуальні напрями розвитку адміністративно-правового регулювання. На думку опонента, доцільно було б конкретизувати редакції окремих норм законів або нормативно-правових актів Національного банку України, що підлягають зміні, оскільки саме така деталізація дала б можливість повніше оцінити практичну реалізованість запропонованих автором рекомендацій.

Під час аналізу дисертаційної роботи не встановлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень принципів академічної доброчесності. Робота виконана самостійно, а використані результати наукових досліджень інших авторів, нормативно-правові акти та інші джерела супроводжуються належними бібліографічними посиланнями.

Дисертація Резуєва Євгена Володимировича «Нагляд в системі небанківського кредитування (адміністративно-правові аспекти)» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що має важливе значення для розвитку науки адміністративного права та вдосконалення правового регулювання державного нагляду у сфері небанківського кредитування.

За своїм змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю сформульованих висновків, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертація відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Резуєв Євген Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Доцент кафедри поліцейської діяльності
факультету № 2
Львівського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Оксана ЧОРНОМАЗ